

Baba Kama Sources 12

רש"י מסכת בבא קמא דף י עמוד א

מה שאין כן באש - אש לא חייב בה שריפת אדם שהיה לו לברוח ואם כפות הוא המבעיר חייב מיתה וקם ליה בדרכה מיניה כדמפרש לקמן /בבא קמא/ בפרק הכונס צאן לדיר (דף סא).

רש"י מסכת בבא קמא דף נג עמוד ב

אדם ובור פטורין - אדם דהא בר קטלא הוא ואי נמי לא אתרו ביה פטור מדתנא דבי חזקיה בהמניח את הכד (לעיל /בבא קמא/ לה) ובור דכתיב שור ולא אדם.

תוספות מסכת בבא קמא דף כו עמוד א

ויהא אדם חייב בכופר - מלא תקחו כופר לנפש רוצח לא נפקא דההיא (אמר) דאיצטריך דלא תשקול מיניה ממונא למפטריה כדאמרינן בפרק אלו נערות (כתובות דף לז:): והכא איירי שיהרג וישלם כופר כמו השור ומדתנא דבי חזקיה (שם דף לה.) לא נפקא אלא לפטור בשוגג בלא מתכוין כמו במזיד במתכוין שזה כזה אבל כופר באדם כל זמן דלא אשכחן דפטור בשום מקום לא מצינן למילף מיניה כלל.

רבינו חננאל מסכת בבא קמא דף ג עמוד ב

פס' והמבעה רב אמר המבעה זה אדם שנאמר אם תבעיון בעיו וקיימא לן כרב דסוגיין דשמעתין כותיה. ולא עוד אלא אמוראי קיימי כותיה ואליבא דידיה שקלי וטרו.

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת בבא קמא פרק א משנה א

[א] אלו הארבעה אבות מן הנזקין הם נזקים הבאים על ידי מומן האדם. ואמרו השור, ענינו רגל השור, כלומר הנזק הבא מדריסתה ושבירתה וקלקולה בשעת הלכה ברגלה. והמבעה, ענינו השן, והוא הנזק הבא מאכילתה מה שדרכה לאכלו. ונקרא השן בשם זה מעין פעולתו לפי שהוא מחטט ומחפש מה לאכל מן איך נחפשו עשו נבעו מצפוניו. ואמרו

בית הבחירה (מאירי) מסכת בבא קמא דף ב עמוד א

ואף על פי שלענין פסק אין לנו במחלוקת זו דין ודברים ודברי שניהם אמתיים הם מצד עצמן מכל מקום לענין ביאור הסוגיא מוכחת כרב כדי שיהא השור כולל כל אבות שבו וכל שכן למי שאינו גורס במשנה זו ממונך כמו שיתבאר ואין לפקפק מדין הלכתא כשמואל בדיני שהרי לענין הלכה אין לנו בה דין ודברים כמו שכתבנו אלא שאתה צריך לפרש המשנה לדעת שניהם ולברור לעצמך הביאור הבא בשיטתו של רב:

תוספות מסכת בבא קמא דף כז עמוד ב

ושמואל אמר באפילה שנו - והא דפליגי לקמן (דף כט.) אי נתקל פושע הוא או לא כגון שנתקל מעצמו ולא נתקל בשום דבר אבל הכא שנתקל מחמת מכשול ולא איבעי ליה לעיוני אנוס הוא ואף על גב דלעיל (דף כו:) מרבינן אונס כרצון באדם המזיק מפצע תחת פצע אונס גמור לא רבי רחמנא דהא בירושלמי פוטר אותו שישן ראשון אם הזיק לשני הבא אצלו לישן וכן בהגוזל בתרא (לקמן דף קיב.) גבי הניח להם אביהם פרה שאולה כסבורים של אביהם היא וטבחוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול שכך נהגו אבל מה שהזיקו לא דאנוסין הן ובמתניתין נמי תנן היה בעל חבית ראשון ובעל קורה אחרון דאם עמד בעל חבית ונשברה חבית בקורה פטור ונראה לדקדק דאדם המזיק דמפטר באונס (משום) שהוא כעין גניבה מדתניא בשלהי האומנים (ב"מ דף פב: ושם ד"ה וסבר) המעביר חבית ממקום למקום ושברה רבי יהודה אומר שומר חנם ישבע נושא שכר ישלם והשתא מדמחייב נושא שכר ופוטר שומר חנם ולא מחייב מטעם אדם המזיק ש"מ דבאונס דכעין גניבה אדם המזיק פטור ומדמה ר' יהודה נתקל לגניבה אבל באונס שהוא כעין אבידה שהיא קרובה לפשיעה יותר כדאמרינן בהשואל (ב"מ דף צד:) דגניבה קרובה לאונס ואבידה קרובה לפשיעה נראה דאדם המזיק חייב דא"א לומר שלא יתחייב אלא בפשיעה וכן משמע לעיל דמחייב בנפל מן הגג ברוח שאינו מצויה ואף על גב דברוח שאינו מצויה מפטר בה שומר חנם כדאמרינן בסוף ארבעה וחמשה (לקמן דף מה.) גבי ארבעה נכנסו תחת הבעלים כו' וחייבין לשלם דמי שור לבעלים חוץ משומר חנם ומוקי לה כגון דנטריה שמירה פחותה דשומר חנם כלתה לו שמירתו והנך לא כלתה שמירתן ומייתי מדר' יהודה דמועד סגי ליה בשמירה פחותה דהיינו דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה ואין יכולה לעמוד בשאין מצויה אלמא אף על גב דמפטר שומר חנם מחייב בה אדם המזיק והיינו טעמא משום דהוי כעין אבידה

ונתקל היו כעין גניבה ופטור ביה אדם המזיק וכן מוכח בפרק הגוזל עצים (לקמן דף צט: ושם) גבי טבח אומן שקלקל דפריך למאן דפטור (בשומר) חנם מברייתא דקתני נתן בהמה לטבח ונבלה חייב מפני שהוא כנושא שכר אלמא ס"ד דמקשה אפי' בחנם חייב כמו שומר שכר שחייב על האבידה ומשני אימא מפני שהוא נושא שכר ולפיכך בשכר חייב בחנם פטור דהוי כעין גניבה [עי' תוס' ב"מ פב: ד"ה וסבר וב"ב צג: ד"ה חייב].

שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף כז עמוד א

נפל ברוח שאינה מצויה וכו' חייב על הנזק. אף על גב דאונס הוא מכל מקום היה לו לשמור עצמו שלא לעלות. קשה לר"י דהכא משמע אדם המזיק חייב כשמזיק ברוח שאינה מצויה ורוח שאינה מצויה היא כעין גניבה ואבידה וכו'. ובפרק האומנין תנן המעביר הבית ממקום למקום וכו' ככתוב בתוספות ריש פרק המניח דבור המתחיל ושמואל אמר באפלה שנו וסוף פרק האומנין. וי"ל דרוח שאינה מצויה שהוא כעין אבידה וכו' אבל נתקל הוא כעין גניבה וכו'. וריב"א פירש דודאי נתקל דמי לרוח שאינה מצויה ואדם המזיק חייב בנתקל ולכך פטור שומר חנם דכיון דהוי שומר חנם לא שייך בו דין אדם המזיק שהרי עליו מוטל להתעסק בדבר ולכך לא מחייב רק בפשיעה אבל אדם דעלמא מה היה לו להתעסק בדבר כיון שאינו מוטל עליו לכך חייב בכעין גניבה ואבידה. תלמיד הר"פ ז"ל.

מלחמת ה' מסכת בבא קמא דף יג עמוד א

כתוב בספר המאור אלא אמר אביי בתרתי פליגי כדדייק ממתני' וכו' ומר דהוא ר' יהודה דמתני' ורבנן דברייתא סבר נתקל לאו פושע הוא אלא אנוס הלכך לאו נזקי אדם הוא:

נימוקי יוסף מסכת בבא קמא דף יא עמוד א

דומיא דשבר את הכלים. והיינו שוגג קרוב לאונס דאילו פושע כמזיד דמי לחייבו (שוגג) אף בארבעה דברים כדלקמן אבל כשהוא שוגג פטור מד' דברים דשבת וריפוי כי יריבון אנשים כתיב צער נמי ילפינן מקרא דפצע תחת פצע ואין ריבוי לחייבו שוגג ואם כן אינו חייב אלא מזיד דומיא דכי ינצו אנשים דכתיב גביה דדבר הלמד מעניינו הוא בושתי נמי לא מחייב אלא במתכוין כדכתיב ושלחה ידה והחזיקה אבל נזק נפקא לן מריבויא לחייב אפילו באונס ובשוגג דאי במזיד הא כתיב עין תחת עין לחייב בנזק אייתר תחת פצע תחת פצע לרבווי דאפילו באונס ובשוגג חייב בנזק דגבי נזק כתיב ומיהו באונס דאמרן דחייב בנזק היינו שאינו אונס גמור [ממש] כגון היתה לו אבן בחיקו אף על פי שלא הכירה מעולם משום דאיבעי ליה למיחש שמא הניח איזה דבר בחיקו ושכחו אבל אונס גמור כגון הא דירושלמי שבא חברו [וישן] אצלו פטור כדאמרן דרחמנא פטריה דכתיב ולנערה לא תעשה דבר נמצא דלענין ארבעה דברים לא מחייב אלא כשהוא פושע גמור בתחלה ובסוף ומפרש בגמרא מה התם נזק אין ארבעה דברים לא [דלא] שייכי בכלים:

נימוקי יוסף מסכת בבא קמא דף יג עמוד א

בשעת נפילה. דמר סבר ר"מ סבר נתקל דלא ידע לאזדהורי אנפשיה פושע הוא ולפיכך אם הזיק ממונו בשעת נפילה חייב דפשיעותיה גרמא ליה ומר סבר ר' יהודה סבר נתקל לאו פושע הוא ואף על גב דלא אניס ממש אונס גמור כיון דלא פשע פטור ומדנקט האי לישנא דמשמע דלא הוי אונס גמור שמעינן דכי פליגי בדאזוק בשעת נפילה לאו בדאזוק מכחו פליגי דא"כ לכ"ע ליכא מאן דפטור דהא בהדיא רבי רחמנא אונס כרצון לחיובא אלא מיירי בהדי דקא אזיל ניזק פגע בהו והוחלק במים דרך נפילתן דלאו מכח הליכתן אתזק אלא מכח הלוחו על גביהן:

רמב"ם הלכות חובל ומזיק פרק א

הלכה יא

אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד בין ער בין ישן בין שכור אם חבל בחבירו או הזיק ממון חבירו משלם מן היפה שבנכסיו. במה דברים אמורים שהישן חייב לשלם בשנים שישנו כאחד ונתהפך אחד מהן והזיק את חבירו או קרע בגדו אבל אם היה אחד ישן ובא אחר ושכב בצדו זה שבא באחרונה הוא המועד ואם הזיקו הישן פטור, וכן אם הניח כלי בצד הישן ושברו הישן, פטור שזה שהניחו הוא המועד שפשע.

הלכה יח

כשם שאומדין למיתה כך אומדין לנזקין, כיצד, הרי שהכה חבירו בצרור קטן שאין בו כדי להזיק או בקיסם של עץ קטן וחבל בו חבל שאין חפץ זה ראוי לעשותו הרי זה פטור שנ' +שמות כ"ט י"ב+ באבן או באגרופ דבר הראוי להזיק, אבל חייב הוא בבושתי בלבד שאפילו רקק בגופו של חבירו חייב בבושתי. לפיכך צריכין העדים לידע במה הזיק ומביאין החפץ שהזיק בו לבית דין עד שאומדין אותו ודנין עליו, ואם אבד החפץ ואמר החובל לא היה בו כדי להזיק וכמו אנוס אני, והנחבל אומר היה בו כדי להזיק, ישבע הנחבל ויטול כמו שיתבאר.

רמב"ם הלכות חובל ומזיק פרק ו

הלכה א

המזיק ממון חבירו חייב לשלם נזק שלם, בין שהיה שוגג בין שהיה אנוס הרי הוא כמזיד, כיצד, נפל מן הגג ושבר את הכלים או שנתקל כשהוא מהלך ונפל על הכלי ושברו חייב נזק שלם, שנ' ומכה בהמה ישלמנה ולא חלק הכתוב בין שוגג למזיד.

הלכה ד

היה עולה בסולם ונשמטה שליבה מתחתיו ונפלה והזיקה, אם לא היתה מהודקת וחזקה חייב ואם היתה חזקה ומהודקת ונשמטה או שהתליעה הרי זה פטור שזו מכה בידי שמים היא, וכן כל כיוצא בזה, וכל אלו הדברים ברשות הניזק אבל ברשות המזיק פטור עד שיתכוין להזיק כמו שביארנו

מגיד משנה הלכות חובל ומזיק פרק ו הלכה א

יק ממון חבירו וכו'. משנה בפרק כיצד הרגל (דף כ"ו) וכבר כתבתי פ' ראשון דאונס גמור שכתבו ז"ל שהוא פטור והרב לא חילק:

כיצד נפל מן הגג ושבר וכו'. מימרא שם בכיצד הרגל (דף כ"ו):
או שנתקל וכו'. מפורש בהמניח את הכד וכבר נתבאר דין הנתקל פרק י"ג מהלכות נזקי ממון דלפעמים שהנתקל פטור וכבר כתבתי בו:

מגיד משנה הלכות חובל ומזיק פרק ו הלכה ד

[ד] היה עולה בסולם וכו'. למד זה הרב מהסוגיא שבפ' אלו הן הגולין (דף ז'): ונראה שהוא גורס ואי בעית אימא הא והא לניזקין וכן נראה מתוך מה שכתב פ' ששי מהלכות רוצח ויש גורסין הא והא לגלות וכן הוא בספרינו והטעם שיהיה פטור לדעת הרב מפני שהן אונסין גמורין ואין רוח שאינה מצויה אונס כל כך:

חידושי הרשב"א מסכת בבא קמא דף ד עמוד ב

הא דאקשינן אימא מבעה זה המים, לאו למימרא שיתחייב בנזקי המים, דמים לא כתיבי בקרא, וליכא למימר דנפקא ליה מושלח ונימא ושלח זה המים דכתיב ושולח מים על פני חוצות דקרא בנזקי בהמתו קא מיירי דכתיב ושלח את בעירה, ותדע לך דאי לא כי אקשינן לעיל ולכתוב רחמנא ושלח ולא בעי ובער דמשמע רגל ומשמע שן כו' דהי מינייהו מפקת ואם איתא לימא ליה אי לא כתיב ובער הו"א ושלח זה המים, ועוד דמים היכי דמי אי דאשקיל עליה בדקא דמיא אי בכח ראשון כחו הוא ואי בכח שני גרמא בעלמא הוא, אלא הכי קא קשיא ליה האי לישנא דתנא אינו ברור לא לאדם ולא לשן דאף למים ולאש יש לספקו והי' לו לשנות לשון מבורר לשן או לאדם. וי"א דבדוקא נקטי' ומים ושן ורגל כולהו נפקא להו לתנא מלשון ושלח ואי כתב רחמנא ושלח תלתיהון אתיין דהי מינייהו מפקת, והשתא נמי דכתיב ובער נימא דנפקא לן שן מובער ומים ורגל מושלח, ואי משום דכח שני אינו אלא גרמא הו"א דקים ליה לתנא דגרמא כזו חייבה תורה, ומ"מ כיון דאמינא דא"א דמבעה דמתני' זה המים שוב אין לנו לחייב בכח שני דגרמא הוא.

הא דקאמרינן וכ"ת תנא שור דאית ביה תרתי, כלומר דהיינו רגל ושן אבל קרן שייריה וכשמואל דאמר דבמועדין מתחלתן קמיירי, וע"כ נקיט לה כשמואל דאילו כרב חמשה הוו.